

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA BOLALARGA ESTETIK TARBIYA BERISH MASALALARI

Mamatmuminova Muxabbat,

maktabgacha xaqida. maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi, Termiz davlat universitetining
Pedagogika instituti

Xalqimiz azaldan ma'naviy fazilatlariga boy bo'lib kelgan. Har bir ota-ona farzand tarbiyasida ularning hulq-atvori, yurish-turishiga, jamiyatda o'zini tutishiga ayniqsa e'tibor qaratilgan. Ularning kattalarga hurmat, kichiklarga izzat ko'rsatishlarini, o'rinsiz nojuya harakatlarga yo'l qo'ymaslikni bola tarbiyasining ahamiyatli omili deb qaraganlar. Bolaning erta davrdagi rivojlanishini atrof muhitni, umumiy dunyoni estetik idrok etishga tayyorlik davri deb qarash mumkin. Bola shu davrda ba'zi aniq shakllarni: ritmik shakllarni, musiqa ovozi, ochiq ranglar, onasi ko'ngil kuyi, mehri, keyfiyati, tabassumi va yoqimli ohanglarini his etadi va ularga jabov beradi.

Bolada bir yoshligida sensor-hissiy idroki rivojlanib boradi. Keyinchalik bola idroki yanada takomillashib, nafaqat ba'zi predmetlar xususiyatlarini idrok etish, balki ba'zi san'at asarlarini estetik tomonlarini ham idrok etishni boshlaydi.

Bola atrofdagi hissiy ta'sirni vujudga keltiruvchi narsalarni ko'rish orqali nutqi rivojlanadi, bola lug'ati estetik xususiyatlar bilan boyib boradi: go'zal-chiroysiz, toza-iflos, katta-kichik, quvonchli-quvonichsiz v.h. Bolalar badiiy faoliyatining (musiqa, tasvirlash, badiiy so'z) ba'zi turlarini birgalikda amalga oshiradi. Kichik yosh guruhi bolalari estetik didi sekin-asta rivojlanib, takomillashib boradi. Badiiy asarlar va ularning ritmi, rifma, rangi kabi elementlarini idrok eta boshlaydi. Bola badiiy asarda tasvirlangan o'ziga tanish predmetlarni ko'rganida juda quvonadi va ularni tasavvuridan o'tkazishga harakat etadi. Shu kabi uning badiiy faoliyati asta-sekin oddiydan murakkablikka o'tib boradi. Ular nafaqat tasvirlashda, balki musiqiy faoliyatidam oddiy malakalarni egallaydi, buni esa ijodiy faoliyatining dastlabki alomatlarini sifatida namayon qila boshlaydi. Bular esa bolada kichik yosh davridayoq badiiy faoliyatning estetik sifatini shakllanayotganini ko'rsatadi.

O'rta yosh guruhida idrok etish ancha rivojlanadi, uning aniqligi va xilma-xilligi namoyon bo'ladi. Bu davrdagi estetik idrok etish bolaning xususiy tajribasiga va uning qiziqishlariga asoslanadi. Endilikda bola badiiy obrazlarni estetik baholash, ba'zi estetik vositalarni his qila olish, san'at asarlarini ma'nosiga tushuna olish ko'nikmalariga ega bo'la boshlaydi. Bolalar endilikda ashulani qora so'zdan, badiiy asar, musiqa va tasviriy san'at janrlarni bir-biridan farqlay oladi. Ularda ijodkorlikka intilish aniq namoyon bo'la boshlaydi, bola raqsni, qo'shiq aytishni va sahna ko'rinishlarini aniq tarzda obrazli etib berishga o'quvli bo'ladi.

Katta yosh guruh bolalari musiqa va badiiy asarlarni quyi guruhlarga nisbatan diqqatli tinglashi, tasviriy san'at asarlarini tasavvur qilish, ularni chuqurroq tushinish, yaxshilikka quvonish, yovuzlikka murosasiz bo'lish imkoniga ega bo'lishadi. Bu davrda badiiy-ijodkorlik ko'nikmalari jadal rivojlanadi, topishmoqlar, qo'shiqlar, taqmoqlarni amalda ishlatadi, rasmlar chizadi, applikatsiyalar bilan shug'ullanadi. Bu yosh bolalari nafaqat o'z ijodkorligiga, balki boshqalar ijodkorligiga ham baho berish ko'nikmalarini egallaydi. Bolalar endi san'at asarlarining faqat estetik sifatlarini tasavvur etibgina qolmasdan, balki ularning ma'no-mazmunlarini ham anglay oladi. Bolalarda san'at asarlarini va kundalik turmushda uchraydigan go'zallikka qiziqishlari shakllanadi. Badiiy ijodkorlik ko'nikmalari zarurli shakldagi turg'un va aniq bo'lmasa ham ko'zga tashlana boshlaydi.

Shu aytilganlardan kelib chiqqan holda, estetik tarbiya masalalarini chuqurroq tushinib yetish uchun uni to'rtta guruhga bo'lish mumkin:

1) Estetik idrokni rivojlantirish, estetik emotsiyalar, hissiy tuyg'ular va munosabatlar, qiziqishlarni shakllantirish;

2) Elementar estetik ongni shakllantirish;

3) Estetik faoliyatni o'zlashtirish;

4) Estetik va badiiy ijodkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish.

Estetik tarbiya mazmuniga bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish, bolalarning estetik faoliyatida amalga oshiriladigan estetik tuyg'u, qiziqishlar, talablar, baholash va didni tarbiyalash kabi masalalar kiradi.

Atrof muhitni estetik idrok etish jarayonida bolalar go'zallik tug'risidagi bilimlari shakllanadi.

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

Xulosa qilib aytganda, estetik tarbiyaning barcha jabhalarini birgalikda amalga oshirish bizning kelajagimiz bo'lgan yoshlarni har tomonlama yetuk inson etib tarbiyalashda o'ziga xos ulushi bor.

Adabiyotlar

1. Бердиева, Ханифа Мейлиевна Изучение научных основ механизации и автоматизации управления сельским хозяйством в курсе физики средней школы (на материале сельских школ Узбекистана). <https://nauka-pedagogika.com/pedagogika-13-00-02/dissertaciya-izuchenie-nauchnyh-osnov-mehanizatsii-i-avtomatizatsii-upravleniya-selskim-hozyaystvom-v-kurse-fiziki-sredney-shkoly-na-m>
2. Бердиева Х.М., Шаманов М.Х., Абдурахмонова Р.Х., Гулбоева Б.Н. Технология и методика обучения учащихся общеобразовательных школ // Студенческий вестник: электрон. научн. журн. 2018. № 29(49). URL: <https://internauka.org/journal/stud/herald/49> (дата обращения: 10.03.2022).
3. Бердиева Х.М. Развитие профессиональных коммуникативных навыков педагогов в сфере образования. <https://s.siteapi.org/d955411c180ee78/docs/khhp4bee6u8g8goowcsg0gcg8os0kw>
4. Berdiyeva Muhabbat Meyliyevna Pedagogical support and development of the intellectual opportunities of children in preschool education <http://www.idpublications.org/wp-content/uploads/2019/12/abstract-pedagogical-support-and-development-of-the-intellectual-opportunities-of-children.pdf>
5. Meyliyevna Berdiyeva Muhabbat. The quality of preschool education at the present stage. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. Year : 2021, Volume : 11, Issue : 10. [10.5958/2249-7137.2021.02402.2](https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:aca&volume=11&issue=10&article=351#aff001)
<https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:aca&volume=11&issue=10&article=351#aff001>
6. Meyliyevna Berdiyeva Muhabbat Tasks for preschool educators. [10.5958/2249-877X.2021.00078.3](https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:sajmmr&volume=11&issue=10&article=023)
<https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:sajmmr&volume=11&issue=10&article=023>
7. Berdiyeva M.M. Formation of intellectual culture of a preschooler. <https://scientific-conference.com/images/PDF/2019/55/International-scientific-review-LIV-ISBN.pdf>
8. Бердиева Ханифа Мейлиевна. Мактаб ўқувчиларини касб-хунарга ўргатиш йўллари. <https://sciencecentrum.pl/wp-content/uploads/2020/05/POLISH%20SCIENCE%20JOURNAL%20%E2%84%9626%20%282%29%20%28web%29%20%283%29.pdf>
9. Бердиева Ханифа Мейлиевна. Таълим тизимини модернизациялашдаги муаммолар ва уларни бартараф этиш усуллари. <https://sciencecentrum.pl/wp-content/uploads/2020/05/POLISH%20SCIENCE%20JOURNAL%20%E2%84%9626%20%282%29%20%28web%29%20%283%29.pdf>
10. Бердиева Мухабат Мейлиевна. Педагогик қўллаб-қувватлаш асосида илк ёшдаги болаларни интеллектуал ривожлантириш. “Профессионал таълим тизимида ислохотлар: малака ошириш таълим турида инновацион ғоялар” мавзусидаги Халқаро илмий-амалий конференция. <https://staff.tiame.uz/storage/users/546/articles/iMJfaUDoPQYZqSxUhG7olj9aZ9XSLff9CSErkMxL.pdf>
11. Usmanova Saodat Erkinovna. (2021). Formation of spiritual and moral qualities of preschoolers on the basis of public education. Middle European Scientific Bulletin, 11. <https://doi.org/10.47494/mesb.2021.11.421>
12. Усманова Саодат Эркиновна Возможности Использования Мультимедийных Компьютерных Программ В Развитии Детей Дошкольного Возраста. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=46438589>
13. Jumayeva malika aliyevna, & buriyev jamshid jumanazarovich. (2021). The role of activity in the upbringing and development of the child . International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences, 1(2), 126–129. Retrieved from <https://ijpsss.iscience.uz/index.php/ijpsss/article/view/40>
14. Jumayeva Malika Aliyevna. (2021). Independent musical activity in preschool organizations. Journal of Ethics and Diversity in International Communication, 1(1), 9–10. Retrieved from <https://openaccessjournals.eu/index.php/jedic/article/view/16>
15. Aliyevna, J. M. (2021). The Social Activity of the Educator with the Family. European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630), 12, 401-403. Retrieved from <http://ejlss.indexedresearch.org/index.php/ejlss/article/view/338>

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

16. Lola Utasheva Shoturaevna. (2021). Social and pedagogical activities in preschool educational institutions. *JournalNX - A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal*, 6(11), 412–415. Retrieved from <https://repo.journalnx.com/index.php/nx/article/view/193>

17. Shoturayevna, U. L. (2021). Development of Creative Competence of Educators in Preschool Educational Institutions. *European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630)*, 12, 395-397. Retrieved from <http://ejlss.indexedresearch.org/index.php/ejlss/article/view/336>

18. Radjabova G.M. The educational value of oral folk art for preschoolers // European research № 1(75) / Сб. ст. по мат. «European Research: Innovation in Science, Education and Technology/Европейские научные исследования: инновации в науке, образовании и технологиях»: LXXV межд. науч.-практ. конф. (Лондон. 16 марта, 2022). С.

19. Berdieva M.M. Increasing the research activity of a pupil of a preschool organization // European research № 1(75) / Сб. ст. по мат. «European Research: Innovation in Science, Education and Technology/Европейские научные исследования: инновации в науке, образовании и технологиях»: LXXV межд. науч.-практ. конф. (Лондон. 16 марта, 2022). С.

20. Berdieva Kh.M. Functions of the organization of advanced training of teachers in the field of education // European research № 1(75) / Сб. ст. по мат. «European Research: Innovation in Science, Education and Technology/Европейские научные исследования: инновации в науке, образовании и технологиях»: LXXV межд. науч.-практ. конф. (Лондон. 16 марта, 2022). С.

21. Utasheva L.Sh. Introducing preschoolers to the world of fiction // European research № 1(75) / Сб. ст. по мат. «European Research: Innovation in Science, Education and Technology/Европейские научные исследования: инновации в науке, образовании и технологиях»: LXXV межд. науч.-практ. конф. (Лондон. 16 марта, 2022). С. {см. сборник}.

22. Usmonova S.E. Plot construction as a means of developing the creative abilities of children // European research № 1(75) / Сб. ст. по мат. «European Research: Innovation in Science, Education and Technology/Европейские научные исследования: инновации в науке, образовании и технологиях»: LXXV межд. науч.-практ. конф. (Лондон. 16 марта, 2022). С.

23. Muhammadiyeva F.T. Technology familiarization of preschoolers with various materials through cognitive research activities // European research № 1(75) / Сб. ст. по мат. «European Research: Innovation in Science, Education and Technology/Европейские научные исследования: инновации в науке, образовании и технологиях»: LXXV межд. науч.-практ. конф. (Лондон. 16 марта, 2022). С

24. Mamatuminoва M.G. Features of the use of animation in the development of creative abilities of preschoolers // European research № 1(75) / Сб. ст. по мат. «European Research: Innovation in Science, Education and Technology/Европейские научные исследования: инновации в науке, образовании и технологиях»: LXXV межд. науч.-практ. конф. (Лондон. 16 марта, 2022). С.